

NOTE BIBLIOGRAFICE

CRISTIAN M. VLĂDESCU, Fortificațiile romane din Dacia Inferior, Ed. „Scrișul românesc“, Craiova, 1986, 160 p.

La origine o dizertație academică, noua lucrare semnată de Cristian M. Vlădescu (în 1983 a publicat **Armata romană în Dacia Inferior**) abordează tot fenomenul militar al provinciei create prin anii 119/120 e.n., de data aceasta sistemul ei defensiv. Dezvoltând informațiile acumulate prin cercetări arheologice, periegeze, sondaje, observații aerofotografice sau culese din consultarea textelor antice (în special **Tabula Peutingeriana**), cartea în discuție, recomandată călduros în **Prefață** de regretatul profesor Radu Vulpe, reprezintă o „sinteză“ valoroasă asupra fortificațiilor Daciei Inferior și, în același timp, „un instrument de lucru util pentru viitoarele cercetări“ (p. 7). După un scurt **Cuvînt înainte** (p. 7), o listă a abrevierilor (p. 8) și un istoric al cercetărilor privind fortificațiile romane din acest teritoriu (p. 9—11), cele mai multe pagini ale lucrării înfățișează punctele fortificate ale Daciei Inferior (p. 12—95) „în ordinea construirii lor pe direcțiile principale de apărare spre limite și de pază în interior, de la vest spre est“ (p. 12) ; un subcapitol aparte are în vedere cele două limesuri — **Alutanus** și **Transalutanus** (p. 95—97). Repertoriul întocmit de autor cuprinde date — unele inedite — cu privire la planul de construcție al castrelor, castelelor și turnurilor de pază, forma și orientarea lor, materialul din care au fost ridicate, clădirile interioare, valurile și șanțurile de apărare, poziția lor față de limes.

A treia secțiune a lucrării prezintă — în cea mai mare parte pe baza unor observații proprii ale autorului — rețeaua de drumuri a provinciei (p. 98—104), subliniindu-se încă o dată importanța acestora în dezvoltarea economică și în apărarea teritoriului. Concluziile (p. 105), rezumatul în limba franceză (p. 129—135) și foarte utilele anexe cuprinzînd tabelul comparativ cu elementele principale ale fortificațiilor din Dacia Inferior (p. 136—151), unitățile militare staționate în aceste fortificații (p. 152—155) și militarii activi din această provincie (p. 156—160) încheie lucrarea oferită de Cristian M. Vlădescu.

Nelu Zugravu

NICOLAE BRANGA, Italicii și veteranii din Dacia, Mărturii epigrafice și arheologice, Ed. „Facla“, Timișoara, 1986, 298 p.

După **Aspecte și permanențe traco-romane** (1978) și **Urbanismul Daciei romane** (1980), ambele scoase la aceeași editură timișoreană, Nicolae Branga subscrie o nouă contribuție, care vine să întregască tabloul preocupărilor sale asupra istoriei antice a României. Subiectul a-

bordat în paginile lucrării asupra căreia stăruim — pentru prima dată tratat exhaustiv în istoriografia noastră — își relevă pe deplin importanța, întrucît el contribuie la clarificarea complexului proces al romanizării, fără de care nu ar putea fi înțeleasă etnogeneza românească. Pentru a extrage concluziile cele mai adecvate privind rolul italicilor și al veteranilor în romanizarea provinciei nord-dunărene, autorul a procedat la o analiză minuțioasă a materialului epigrafic și arheologic, a sistematizat informația cu ajutorul a numeroase scheme, tabele comparative, hărți, a făcut trimiteri la aspecte similare din alte spații ale lumii romane. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate, încheierile formulate fiind bunuri cîștigate pentru istoriografia noastră. Astfel, după un scurt capitol privind „fazele expansiunii romane în sud-estul Europei și cadrul provincial daco-roman“ (p. 7—18), N. Branga s-a oprit asupra italicilor din Dacia (p. 19—65); așa cum precizează autorul, prin numărul lor (20,41% din întreg patrimoniul onomastic al provinciei și 27,18% din cele 2 200 de nume romane — p. 21), ca și prin originea (majoritatea din „leagănul romanismului“, respectiv din Roma, Latium, Campania, Umbria, Etruria, Picenum și Samnium — p. 53), proveniența socială (cei mai mulți făceau parte din **tertius ordo**, categoria cea mai largă de **cives Romani** — p. 60) și universul lor spiritual (de ex., preferința pentru divinitățile italice — p. 65), italicii din provincia nord-dunăreană (masa lor constituind-o cei stabiliți aici pe vecie) au contribuit la întărirea romanității din stînga Dunării în cei peste 160 de ani de stăpînire efectivă romană.

În ceea ce privește veteranii așezați definitiv în Dacia, al căror număr s-ar fi putut ridica, după calculele autorului, la peste 82 000 în tot timpul existenței administrației romane la nord de fluviu (p. 71), datele analizate și prelucrate arată că majoritatea soldaților lăsați la vatră „provin din legiunile și auxiliile Daciei“ (p. 120), așezarea lor „în **canabae**, apoi în orașe cu sau fără garnizoană și numai în ultimă instanță în mediul rural **inermis**“ (p. 130) contribuind la înflorirea și urbanizarea provinciei, la răspîndirea culturii romane și, deci, la romanizarea populației cucerite.

„Forța de penetrație culturală a factorului italic și a veteranilor“ (p. 136) a fost exemplificată în cea de-a treia secțiune a cărții unde au fost puse în circuitul științific datele furnizate de complexul arheologic din Depresiunea Miercurea Sibiului (p. 136—239).

Un indice onomastic, o listă a abrevierilor și un rezumat în limba engleză încheie această lucrare de referință din literatura noastră istoriografică.

Nelu Zugravu